

KEŞİF PORTALI MUTEFFERİQA İLE OSMANLI'DA MELANKOLİ KAVRAMI

Gamze Gürçan¹, Neva İnce²

¹TOBB ETÜ Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı

²TOBB ETÜ Tıp Fakültesi

Giriş: Melankoli, tarih boyunca hem felsefi hem de tıbbi düşüncenin merkezinde yer almıştır. Antik Yunan'da "kara safra" (melaina chole) ile ilişkilendirilen bu kavram, İslam tıbbi ve ardından Osmanlı tıbbında da benzer biçimde değerlendirilmiş; ancak zamanla semptomları, nedenleri ve tedavi biçimleri farklılaşmıştır. Osmanlı tıp kaynaklarında melankoli, çoğu zaman "akli hastalıklar" bağlamında incelenmiş; delilik, mania, nevrasteni, histeri gibi ruhsal durumlarla bağlantılı olarak açıklanmıştır. Bu çalışmada, bir keşif portalı olan Mutefferiqa ile Osmanlı tıbbi metinler taranarak melankolinin nasıl tanımlandığı, ne tür semptomlarla ilişkilendirildiği, hangi toplumsal cinsiyet ve yaş gruplarında görüldüğü ve ne tür tedavi yöntemleri önerildiği değerlendirilecektir.

Yöntemler: Mutefferiqa çevrimiçi bir araştırma portalıdır. Üniversite kütüphanesinde erişimi olan bu yazılım ile "melankoli" kelimesi aratılarak, bu kavramın geçtiği bütün metinlere ulaşılmış, ilgili paragraflar kaydedilmiştir.

Sonuçlar: Osmanlı tıp literatüründe melankolinin tanımı, sınıflandırması, nedenleri, belirtileri ve tedavi yöntemleri üzerine kaynaklar yer almaktadır. Yazılarda melankolinin; basit,

eksitasyonlu ve atonik olmak üzere üç gruba ayrıldığı, sadece duygusal değil, zihinsel bir bozulma olarak da değerlendirildiği gözlenmiştir. Gelişmesinde toplumsal ve çevresel faktörlerin etkili olduğu belirtilmiştir. Nedenleri arasında kalıtım, iklim, yaşam tarzı ve bedensel hastalıklardan bahseden metinler bulunmaktadır. Tanı ve tedavide afyon kullanımı, banyo terapisi, beslenme önerileri ve diğer somatik sağaltımların öne çıktığı görülmüştür.

Tartışma ve Sonuç: Osmanlı tıbbında melankoli, yalnızca bir ruhsal rahatsızlık değil, aynı zamanda bedensel, çevresel ve toplumsal boyutları olan kompleks bir hastalık olarak değerlendirilmiştir. Semptomların hem duygusal hem de fiziksel düzeyde görüldüğünden; cinsiyet, yaş, yaşam tarzı, iklim ve hatta coğrafi köken gibi unsurların semptomların görülme sıklığı ve şiddeti üzerinde etkili olduğundan bahsedilmektedir. Osmanlı hekimleri melankoliyi teşhis ve tedavi ederken hem geleneksel İslam tıbbının mirasından hem de Batı tıbbının yeni bulgularından yararlanmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Melankoli, mutefferiqa, osmanlı tıbbi